

HUMANISTISCH VERBOND

Losse nummers 15 cent

1e Jaargang, no. 10 - 16 November 1946

Abonnementsprijs voor niet-leden f 3.— per jaar - Adm.: Weerdsingel O.Z. 80 Utrecht - Red.: J. C. Brandt Corstius, Adr. v. Ostadelaan 147 Utrecht

DE ARBEIDER EN HET HUMANISME

Enige tijd geleden had ik een gesprek met een vriend, een eenvoudig werker uit één van onze grote fabrieken. Wij spraken over het Humanistisch Verbond. Zijn oordeel luidde: „Een arbeider, die zich van zijn taak bewust is, helpt in de praktische strijd mede aan de verheffing van zijn klasse, hij is lid van een politieke partij en een vakbond, diepzinnige theorieën als jullie erop nahouden leiden zijn gedachten van de praktische strijd af, terwijl een verbond waarvan zelfs liberalen lid kunnen zijn voor hem uit den boze is.”

Ik weet uit ervaring, dat meerdere arbeiders er zó over denken.

Toch hebben zij ongelijk! Ongelijk in de eerste plaats, omdat ze daarmee het beste in zichzelf verloochenen.

Waarom nemen zovele duizenden arbeiders deel aan de strijd voor het socialisme, streven zij naar betere volkscholen, zijn zij trots op de socialistische jeugdbeweging? Waarom trekken zij, in de vroege morgen van de 1e Mei, er op uit om hun rode vaandel te sieren met veldbloemen, waarom beleggen zij film-bijeenkomsten, kunstochtenden en zijn velen van hen geheelonthouder, terwijl anderen, tezamen met enkele kameraden of met vrouw en kind de vrije uren doorbrengen in de natuur? Is dat alles uitsluitend om der wille van de praktische strijd, om der wille van de politieke en economische machtsvorming? Nee immers! Het is ons áller innig verlangen mens te zijn, volkomen mens te zijn. Uit dat verlangen ontstaat ook onze haat tegen alles, dat het „goede” in de mens verdrukt, groeit onze vaste wil om in politieke partij en vakbond te strijden voor een wereld, waarin ieder een kans krijgt inderdaad mens te zijn. Naar mijn vaste overtuiging is de grote strijd van de socialistische en communistische beweging, die duizenden arbeiders gebracht heeft tot bewustwording van hun menselijke waardigheid vanuit humanistisch gezichtspunt één der belangrijkste gebeurtenissen uit de 19e en 20 Eeuw. Men behoeft trouwens geen socialist of communist te zijn om dit onomwonden toe te geven.

Wil dat zeggen, dat ieder die socialist, communist, geheelonthouder of natuurvriend is, nu ook meteen humanist is? Nee natuurlijk niet, maar het wil wel zeggen, dat het humanisme levend is in de moderne wereld, levend tot ver buiten de rijen van het eerst voor kort opgerichte Humanistisch Verbond. Levend in deze zin, dat door vele daden en woorden, onbewust vaak, een humanistisch denken en voelen tot uiting komt, juist ook bij arbeiders, die zich zelf en anderen vragen stellen over het hoe en waarom van hun leven en strijd. Want dit is één der fouten, die mijn zo even genoemde vriend maakte: Het humanisme is niet in de eerste plaats geleerdheid of diepzinnig geredeneer, het humanisme is vóór alles gezindheid, levenshouding. Daarom wil het Humanistisch Verbond dit onbewust aanwezig humanisme tot bewustheid brengen. Verdieping betekent zichzelf zo volkomen mogelijk bewust worden. Het Humanistisch Verbond stelt het humanisme dan ook allereerst als gezindheid en doet daarmee een beroep juist ook op de talrijke arbeiders die op grond van daden en woorden tonen deze gezindheid als hun eigene te aanvaarden. Deze gezindheid berust in de eerste plaats op eerbied voor de mens. Eerbied, omdat

de mens is een bijzonder deel van het geheel der dingen dat ons omringt, zoals onze beginselverklaring het zegt, omdat de mens is bijzonder deel van het kosmisch geheel. Dat woordje bijzonder heeft hier betekenis. Ook een veldkei is een deel van het kosmisch geheel, maar het bijzondere van de mens is, dat hij zich dat „deel zijn” bewust is, of althans bewust kan zijn. Juist dit bewust zijn is het dat ons tot onze beste daden en gedachten brengt, de kunstenaar tot het scheppen van zijn werk, de gewone mens tot oprechte kameraadschap met zijn medemens, tot bewondering, liefde voor de natuur. Dit bewustzijn is het ook dat ons doet streven naar een zo volkomen mogelijk deel hebben aan het geestelijke en culturele leven. Wij erkennen de mens als schepper en handhaver van geestelijke waarden. Zo valt het te begrijpen dat in deze tijd het humanisme zal hebben strijd te voeren overal waar de menselijke waardigheid door maatschappelijke omstandigheden wordt geknauwd. Iedere arbeider zal het uit het hart gegrepen zijn als onze beginselverklaring nadrukkelijk uitsprekt dat het humanisme thans niet gedacht kan worden zonder sociale rechtvaardigheid en persoonlijke vrijheid. Daarom kan het humanisme nimmer een sta-in-de-weg zijn voor de arbeiders om tot bewustwording van hun menselijke waardigheid te komen, het zal juist voor de velen, die thans geen steun meer vinden in de kerken, de bron kunnen zijn van waaruit zij de kracht putten tot praktische strijd voor een betere wereld. Het humanisme is geen belemmering, het verdiept voor hen, die tevens socialist of communist zijn hun strijd, omdat het, sterker dan het socialisme dit kan doen, een beroep doet op hun persoonlijke verantwoordelijkheid, niet alleen voor het politieke en sociale leven, maar ook voor het geestelijke en culturele. Een betere wereld zal niet uitsluitend het gevolg kunnen zijn van politieke of economische strijd. Zij vindt haar voorbereiding ook in de mate waarin de enkele mens zich verdiept in schoonheid en kennis. De nieuwe mens zal niet in de eerste plaats gekenmerkt zijn door het feit dat hij geen materiële vrees behoeft te koesteren, hoewel dat óók zeer belangrijk is, maar vooral doordat hij mede drager is van geestelijke waarden. Voor het verwerven van dit allermoeilijkste is een verbond van naar levensbeschouwing gelijkgerichten, juist ook voor de arbeiders, van het allerhoogste belang. Ieder die thans niet blind voort gaat, weet dat duizenden leven zonder zelfs te streven naar een „volkomen mens” zijn. Ook, en door het groter aantal juist dáár, in de arbeidersklasse. Welnu hier vindt het Humanistisch Verbond zijn taak. In het niet-kerkelijke deel van de arbeidersklasse zal zij de gezindheid moeten wekken die leidt tot bewustwording van de menselijke waardigheid op al die plaatsen waar die waardigheid thans verloren dreigt te gaan. Dit is een geestelijke, culturele, sociale taak, die door geen enkele politieke partij in volle omvang kan worden verricht. Een taak, die allereerst vraagt, dat geput kan worden uit een eigen, volledige levensbeschouwing.

H. J. LIPS.

Erfenis of zelfverdiend bezit?

Over de vrije wil.

Het probleem van de vrije wil heeft steeds de belangstelling gehad van theologische en wijsgerige zijde, waarbij zich twee kampen hebben gevormd: dat de deterministen en dat der indeterministen. Sommigen ontkenden de vrije wil, anderen aanvaardden die. In het onderstaande is het natuurlijk niet mogelijk zelfs maar ten dele dit moeilijke probleem grondig te behandelen. Ik wil echter alleen wijzen op een foutieve probleemstelling, die zich juist ten aanzien van de vrije wil dikwijls voordoet. Het is de fout, dat men de schijn wekt alsof de wil als een zelfstandige, onafhankelijke kracht in de mens voorhanden zou zijn. Zeker, die zelfstandige wil wordt dan wel volgens sommigen beïnvloed door andere factoren en is dan onvrij, maar men heeft toch de wil losgemaakt uit de totaliteit, die de mens is. Dat is een fatale fout, die het probleem onwerkelijk maakt. De wil in de mens is verankerd in zijn wezen. Wij moeten dus eerst over dat wezen spreken.

Wat zegt het Christendom ervan?

Het Christelijk geloof heeft dat begrepen. Dit geloof gaat uit van de veronderstelling, dat de mens zozeer door de zonde is bedorven, dat hij niet meer over helderheid van inzicht en vrijheid van handelen kan beschikken. Zijn rede, die hem nog wel tussen goed en kwaad doet onderscheiden, is te zwak om dat goede door te zetten. Komt er iets goeds in de mens op, dan stijgt uit de diepste duisternis der ziel tevens een kracht ten kwade op, die dat goede aantast, misschien zelfs wel vernietigt. Vandaar dat de Apostel zegt: „Als ik het goede wil doen, ligt het kwade mij bij.” Wat in feite wil zeggen: „Als ik het goede wil doen, doe ik juist het kwade!” Het Christelijk geloof belicht het probleem zuiver in deze zin, dat het de menselijke wil verbindt met het menselijke wezen. Dit wezen is hopeeloos gespleten, vandaar dat de wil evenzeer gespleten is.

En de wijsgeer?

Schopenhauer komt eigenlijk tot dezelfde conclusie. Hij gaat uit van de onbewuste wereldwil, die het leven tot één grote, drifmatige begoocheling — een verschrikkelijke droom — maakt. Hij concludeert: „Een mens kan wel doen wat hij wil, maar niet willen wat hij wil.” Hij verklaart, dat wereldwil en mensenwil dezelfde zijn.

Apostel en wijsgeer blijken beiden pessimistisch ten aanzien van de vrije wil. Het pessimisme heeft dan ook alles mee. Het is een verwende dochter. Het verstandelijke in-

DE RAGEBOL

Het begint hier en daar weer muf te reiken in Nederland. Er komt weer veel stof in de hoeken en de spinnewebben vermenigvuldigen zich. Wij zullen in deze kleine rubriek van tijd tot tijd de ragebol zwaaien. Wie ons daarbij wil helpen: hij zende berichten in. Maastricht en enkele andere Z. Limburgse plaatsen hebben een Jeugdsportuitwisseling met Woolwich in Engeland. Die uitwisseling moet helaas eenzijdig blijven. Woolwich blijkt nl. een zo zedeloos oord te zijn, dat de Z. Limburgse jeugd er niet heen mag. Laten we hopen dat ze daar in Woolwich preutse ouwejuffrouwen genoeg hebben om dat te kunnen begrijpen!

Er is een onfrisse campagne aan de gang, via strooibiljetjes tegen de vrijdenkers en ongodsdienstigen. Men doet 't daarbij voorkomen, dat het hun vrienden zijn die zich tegen de R.K. kerk wren, (en op welk een oudbakken manier!) Van Vrijdenkerszijde is ondubbelzinnig duidelijk gemaakt, dat het een actie is tegen haar. Van R.K. zijde bleef men tot heden zwijgen.

Naar wij vernemen besloten sommige gemeenteraden in Z. Limburg de index toe te passen op alle openbare bibliotheken. Zo is het daar b.v. de Nutsbibliotheken verboden boeken uit te lenen die de R.K. onwettig zijn. Een dik spinneweb van de kruisspin ditmaal!

In sommige leeszaal in ons land houdt men de humanistische lectuur in onderkastjes graag wat achteraf. Een taak voor de leden om hier waakzaam te zijn.

Het humanistische soldatenwerk wordt blijkbaar van zekere zijde niet gaarne gezien, zelfs gaarne een beetje gelicht als 't kan. Dat het niet lukte lag aan onze waakzaamheid. Zwaait de ragebol, leden! Spinnewebben zijn hinderlijk, maar meer ook niet.

zicht, dat de betrekkelijkheid van alle dingen moet erkennen, de ervaring, die ons allerwegen het kwaad doet ondergaan, de gehele gang van het leven, gericht op de zekere dood, zij alle applaudiseren het pessimisme. En vergeleken bij het pessimisme is het optimisme een naïeve onrijpheid. Wat het dan ook inderdaad is.

Niet zonder strijd.

Zonder optimistisch ten aanzien van de mens als verschijning te zijn, kan men echter ten aanzien van zijn wezensgrond een niet geheel pessimistische opvatting hebben. Men kan b.v. zeggen — en dat is mijn standpunt — dat het wezen van de mens niet grondig bedorven is, maar dat het de grootste strijd kost om het enigermate te ontwikkelen en aan het licht te brengen. De wil ten goede, die het diepste menselijke wezen in daden vorm wil geven, wordt belaagd door zijn driften. De wil is vrij, voor zover de mens erin geslaagd is zijn diepste wezen over zijn driften te doen heersen. Spinoza heeft dit aldus uitgedrukt: „De macht van de geest over de aandoeningen is de vrijheid van de geest.” (Ethica V, stelling 42 opmerking). Het is een eeuwige strijd tussen de geest en de driften.

De moderne psychologie geeft hetzelfde antwoord als Spinoza: de mens is in zoverre vrij als hij door de kracht van zijn geestelijke wezen in staat is zijn driftleven te beheersen en te ordenen. Dit kan hij alleen door zich op zijn driften te bezinnen en ze om te buigen in de algemene richting van zijn geestelijke streven. Hij maakt aldus de driften ondergeschikt aan een geestelijke doelstelling (innerlijke harmonie).

Bewijs de vrijheid met uw leven!

Het probleem, of de wil al dan niet vrij is, krijgt op deze wijze een geheel andere belichting. In diepste zin heeft het zelfs opgehouden een abstract probleem te zijn, waarover men dogmatisch kan discussiëren. Het is een probleem, dat men slechts door zijn *leven* kan oplossen. In zoverre ge er in slaagt, overeenkomstig Uw wezensgrond te leven, hebt ge deel aan de vrijheid. Vrijheid is dus geen bezit, dat het leven ons bij de geboorte meegaf, zij is een moeizaam te verwerven en even moeizaam te verdedigen levenshouding, die te midden van alle onvolmaaktheid iets van het volkomene doet ervaren.

Is de wil vrij? Ja, voor zover uw geest genoeg getraind is om aan de opperheerschappij der driften te ontkomen. Neen, voor zover Uw wezen in sluimerende staat zich bevindt. Het antwoord kan dus ook zo luiden: de wil is niet vrij, hij is ook niet onvrij, hij is vrij en onvrij tegelijk. Uw leven zal aan het licht brengen zowel de mate van vrijheid als van onvrijheid.

H. AALBERS.

Humanistisch Verbond en religie.

(Hoewel wij veel bezwaar hebben tegen het *ongewone* gebruik van de woorden religie en godsdienst, willen wij toch de leden deze bijdrage van een emeritus-predikant niet onthouden. Red.)

Naar aanleiding van enkele artikelen over het Humanistisch Verbond, die ik in kerkelijke bladen aantrof en van gesprekken, die ik hierover met enkele personen voerde, moet mij een opmerking van het hart. Ik kreeg nl. de indruk, dat die bestrijders en sprekers van mening waren, dat ons Verbond een vereniging zou zijn van on- of anti-godsdienstige mensen. Een artikel van Prof. Tielrooy in een Maartnummer van „de Baanbreker”, dat m.i. ook niet bepaald een gelukkig, maar een vrij oppervlakkig artikel was, heeft tot die mening wel enige reden gegeven. En in de tweede plaats de zinsnede in onze beginselverklaring, waar gezegd is dat onder humanisme door ons verstaan wordt „de levens- en wereldbeschouwing, die zich, zonder uit te gaan van het bestaan van een persoonlijke godheid, baseert op de eerbied voor den mens” enz.

Toen ik (voor de lezers die mij niet kennen, deel ik hier mede, dat ik emeritus-predikant ben) aan een collega ver-

DE STUDENTEN EN HET HUMANISME

In het officieel orgaan van de Delftse studentenraad, het nr. van 26 October 1946 lezen we: „Vele studenten, niet leden van een der „confessionele gezelligheidsverenigingen“, S.V. en S.S.R., vinden in de N.C.S.V. of V.C.S.B. gelegenheid hun wereld- en levensbeschouwing te verdiepen en nader te funderen, terwijl deze verenigingen hun tevens de gelegenheid bieden over allerlei geestelijke, sociale en culturele problemen van gedachten te wisselen. Andere, meest ongodsdienstige of/en buitenkerkelijke, studenten voelen evenzeer de behoefte zich in een wat ruimer verband en onder deskundige geestelijke leiding in dergelijke problemen te verdiepen en daarover te discussieren, doch zij menen daartoe in N.C.S.V. en V.C.S.B. niet een hun passende sfeer te vinden. De organisatie op humanistische grondslag, waarvan wij hier de plannen tot oprichting melden, zal, naar wij menen, in deze behoefte voorzien. Bovendien hopen wij op deze wijze mede te helpen aan de bestrijding van het „geestelijk nihilisme“, waarin wij een groot, zo niet het grootste, gevaar voor de huidige maatschappij zien en waarvan zich helaas ook vele studenten aan de Technische Hoogeschool nog niet hebben losgemaakt.”

Wij hopen dat uit de andere universiteitssteden spoedig dit geluid óók zal klinken!

INGEKOMEN BOEKEN.

M. J. Hartgerink: Jeugdbeweging (Assen 1946). Een beknopt, maar goed gedocumenteerd overzicht van de Ned. jeugdbeweging en haar bedoelingen. Het behandelt de historie, de maatsch. situatie, de psychologie, de differentiatie van de jeugdbew., en haar streven na 1945.

Dr. A. Trouw: Het Katastrofale (Assen 1946). Uitgangspunt is: de mens schijnt dikwijls zonder enige noodzaak de catastrofe in zijn leven te zoeken. Hoe deze drang werkt, welke vormen hij aanneemt, wordt behandeld; in het bijzonder bestemd voor wie belast is met geestelijke zorg voor anderen.

Dr. W. Aalders: Evangelie en Christendom. Een beschouwing van prot. chr. zijde, met goede karakteristiek van het humanisme, met tenslotte het signalement van de risico's, die men er mee loopt (ontaarding in het al te menselijke); waarop de hedendaagse humanist, die dit gevaar zeker beseft, antwoordt dat ook het Christendom aan even ernstige gevaren ten aanzien van de mens bloot staat. (Gron. 1946).

M. J. J. M. van der Ven: Over christendom en humanisme (Bussum, 1946). Een kath. hum. beschaving, in overeenstemming met Mariteins opvatting, dat de ware mens, dus het ware humanisme, de mens is die leeft in god. Het boekje pleit voor de praktische samenwerking van chr. en hum. in de erkenning der princ. ongelijkheid.

De Tafelronde. Driemaand. Kroniek (Bussum, 1946). Kath. tijdschrift dat met middeleeuws romantische lust zich opmaakt alle humanisme bitter te bestrijden en pleit voor het „barbaarse“ leven van vorstelijke allure, in plaats van leven in „de humanistische horde“.

telde, dat ik lid geworden was van het Humanistisch Verbond, keek hij vreemd op, maar verzweeg, wat hij eerst wilde zeggen. En dat zal de vraag geweest zijn: „Wat bezielt je?“ Of: „Hoe is dat mogelijk?“ Nu meen ik echter, dat ik, die niet in het bestaan van een persoonlijk God geloof en toch mij zelf niet ongodsdienstig en zeker niet onreligieus zou willen noemen, geen inconsequente of onlogische daad gedaan heb, door mij bij het Humanistisch Verbond aan te sluiten. Er is een religieus atheïsme, dat geen platte godsloochening is, maar het woord „God“ liever niet gebruikt, omdat er zo ontzaglijk veel plat en minderwaardig Godsgeloof is. En er zijn ook mensen, voor wie het woord „God“ dat ze nog wel durven uitspreken, een geheel andere inhoud heeft dan voor de Rooms-Katholiek, de orthodoxe en ook de doorsnee-vrijzinnige Protestant. Onder de linkervleugel der zgn. vrijzinnige Protestanten bevinden zich zulke mensen, van wier bestaan Prof. Tielrooy volgens zijn boven aangehaald artikel nooit gehoord schijnt te hebben.

In verband met het bovenstaande zou ik de lezers van dit blad opmerkzaam willen maken op een boekje van Julian Huxley, getiteld: „Religion without Revelation“, versche-

De Bijbel op de Lagere School?

1. Het, ingevolge art. 42 van de L.O.-wet gegeven onderwijs op de Openbare Lagere Scholen verdient in het algemeen deze naam niet. Het is geen Bijbel-onderwijs, geen godsdienstonderwijs, maar het zijn godsdienstoefeningen. Opening met gebed en psalmgezang, bijbelvertelling, sluiting met gezang en gebed.

Deze bewering berust op een 20-jarige ervaring met 4 godsdienstonderwijzers(essen).

2. De godsdienstonderwijzers(essen) van de Ned. Herv. Kerk hebben, volgens verklaring van een hunner de opdracht te trachten de kinderen te bekeren.

3. Godsdienstonderwijzers(essen) van de Protestantenvbond beperken zich tot een bijbelvertelling.

4. Toch treedt in tal van hun verhalen (terecht van hun standpunt uit) een persoonlijke God op. (Deze week vertelden mijn leerlingen me nog, dat de Juffrouw gezegd had, dat Jezus de kracht van zijn wonderen te verrichten van God had gekregen. Veel van deze kinderen zijn buitenkerkelijk, maar de ouders willen, dat ze wat van de Bijbel weten..... en hebben vaak spijt, als ze hun kinderen thuis alles horen vertellen).

5. Zonder deze persoonlijke God zijn geen bijbelvertellingen mogelijk, tenzij men de schoonheid van de Bijbel aantast.

Amsterdam.

B. M. F. MULDER.

ONDERSCHRIFT

We moeten bij dit alles wel zeer in het oog houden, dat het Godsdienstonderwijs niet verplicht is. Het is in het algemeen weinig waarschijnlijk, als de verschillende kerkgenootschappen en verenigingen, die zich met het doen geven van dit onderwijs belasten, dat op andere wijze zouden doen ook door de betrokken ouders op prijs wordt gesteld. Stellen de ouders die vorm niet op prijs, dan staat het hun vrij de kinderen niet te doen deelnemen. Niet onwaarschijnlijk is ook, dat het ene kerkgenootschap het wat anders wil doen dan het andere. Bovendien zal er ook op dit punt wel verschil zijn tussen de grote steden en de kleinere plaatsen. Er zal m.i. ook verschil mógen zijn, al naar gelang van de functie, die de openbare school in het onderwijs-geheel van de betrokken gemeente of streek inneemt. Intussen is het niet ondenkbaar, dat Godsdienstonderwijs wordt gegeven op een wijze, die aanstoot zou geven aan ouders van andere richting. Ons Verbond zal ongetwijfeld gaarne kennis nemen van gegevens, die omtrent de feitelijk bestaande toestand en omtrent gevaren, daaraan verbonden, kunnen inlichten.

WASLANDER.

nen in de serie: „The Thinker's Library“, uitgegeven door Watts and Co. te Londen. In dit boekje vindt men het standpunt van zulk een religieus atheïst weergegeven, die als hij een landgenoot van ons was, zeker lid, en wel een waardig en waardevol lid van het Humanistisch Verbond zou zijn.

P. ELDERING.

De comedie gaat voort.

Een onopvallend berichtje in de krant vermeldde onlangs dat de regering het ontwerp Crematie-wet uit de behandeling heeft genomen, en dat spoedige hervatting niet de bedoeling is. Dat wil zeggen: de crematie blijft officieel een overtreding en de oprichting van nieuwe crematoria gaat niet door. Herinnert u zich nog de „klucht“ van de dode Japanse gezant? Hij zou gecremeerd worden, maar daarbij kon de regering zich natuurlijk niet laten vertegenwoordigen. Dus begroef men hem plechtig, met regeringsspeeches, groef hem daarna weer op en de crematie kon gebeuren. Zo leefden we schijnheilig vóór 1940. Na 1945 zal het blijkbaar nóg zo zijn!

Niet praten, maar doen.

In een enkele plaats is het Verbond reeds begonnen met het openen van een soldatentehuis. Deze jongens zonder huis of houvast vinden er een gezellige omgeving, kunnen er dammen of lezen, horen eens een voordracht, of krijgen een gezellige avond. We houden ze van de straat en uit de kroeg, en brengen ze in contact met enig geestelijk leven. Zo is er nog ontzaggelijk veel te doen. Beschamend, als we bedenken, dat het nog ongedaan blijft. Maar er is geld voor nodig. Veel geld. Er is ook voor nodig een sterk Verbond!

Deedt gij Uw plicht al? Nee, ditmaal geen mooie woorden of „opwekkende” stukjes. Alleen deze vraag: Deedt gij Uw plicht al? Gij, die dit leest, bedoelen wij. Als gij niet meehelpt, dan doet niemand het. Moet het werk dan ongedaan blijven? Of laat ge ons alleen ploeteren? Zijt gij een humanist van het woord of van de daad? Er is toch wel iemand in Uw omgeving, die nog lid van het Verbond kan worden? Maar besluit dan ook meteen, om hem lid te maken. Hij komt niet van zelf! En bent U al eens met onze intekenlijsten aan het werk geweest? Er zijn nog tallozen, die wat geven willen. Maar vraagt het ze dan ook. U heeft toch al een lijst gehaald bij de plaatselijke secretaris? Geld maakt niet gelukkig, maar het is ontzettend gemakkelijk. Wij hebben het nodig. Want we moeten niet alleen praten, maar vooral doen. En tussen twee haakjes: Hebben we Uw bijdragen reeds? Denk er aan, waar het 'm in zit:

Voor Januari: allen f 25.— en ieder één nieuw lid.

BOEKBESPREKING.

G. C. F. Griss, *Idealistische Filosofie*. 1946.

Wie de nodige scholing bezit, zal in dit boekje veel vinden ter overdenking. 't Heeft het voordeel, dat het helder en doordacht geschreven is. Belangwekkend is, dat een wiskundige er van zijn vak kennis uitgaat. Dat levert menig leerzaam gezichtspunt op. Het is een proeve van een humanistische wereld- en levensbeschouwing, die daarom voor ons zeker extra de moeite waard is. Het heeft geen zin hier dieper op dit werkje in te gaan. Alleen, waarom noemt de schrijver het besef der eenheid van het zijn „God”? De luchtdruk, die een vloeistof in een luchtedige buis omhoogdrijft, noemt hij toch ook niet met de Middeleeuwse term „horror vacui”.

P. Spigt e.a., Prof. Mr. Dr. Leo Polak, een erflater van onze beschaving. 1946.

Spigt verzamelde een reeks korte beschouwingen van geestverwanten en leerlingen van deze vrijdenker en humanist, die ten offer viel aan de fascistische barbarij. Men moet hem hebben gehoord en meegemaakt, om te beseffen, welk een nobele en begripvolle figuur wij in hem hebben verloren. Maar in dit boekje straalt nog de glans van zijn levenwekkende persoonlijkheid, die zovelen tot bezinning gebracht heeft. Hij kon populair zijn in zijn voordrachten, zonder aan diepte en doordachtheid te verliezen. Dat bewijst wel de hierin opgenomen vertaling van zijn in 1928 te Parijs gehouden lezing over „Le sens de la mort” (De zin van de dood).

LEES EN VERSPREID!

1. „Het Humanisme na deze oorlog” (oorspr. aangekondigd als „Het Humanisme in deze tijd”), een drietal radiolezingen van A. L. Constandse, Dr. J. P. van Praag, Dr. G. Stuiveling. f 0.25.
2. „Levend Humanisme”, radiolezingen van Dr. J. C. Brandt Corstius, Dr. J. P. van Praag, Dr. G. Stuiveling. f 0.25.
3. „Het Humanisme in de Maatschappij”, radiolezingen van Drs. H. Bongers, Prof. Mr. H. R. Hoetink, Mr. H. B. J. Waslander. f 0.25.
4. „Had Stoffel gelijk?”, Beginsel en doel van het Verbond, op populaire wijze uiteengezet, 8 pag., f 0.12. Bestel er meer dan één en zend het aan Uw vrienden!
5. „Humanisme en Socialisme” van Prof. Mr. H. R. Hoetink, Uitg. van Loghum Slaterus, 40 pag., f 1.—.
6. „Prof. Mr. Dr. Leo Polak, een erflater van onze beschaving”, samengesteld door P. Stigt e.a., Uitg. G. W. Breughel, 72 pag., f 1.90, geb.
7. „Geloof en Ongeloof” van M. G. Warffemius, Uitg. Delftse Uitg. Mij., 172 pag., f 4.25, geb.
8. Rapport Openbaar Onderwijs en Bijbelkennis, f 0.15.

Bestellingen aan Centraal Bureau, Weerdsingel O.Z. 80, Utrecht.

Postgiro 304960 t.n.v. F. v. d. Berkhof, Utrecht.
Bestellingen boven f 2.50 franco. Beneden dit bedrag f 0.05 à f 0.10 extra voor portokosten over te maken.

Landelijke Bijeenkomsten.

KADERCURSUS. Er wordt een kadercursus voorbereid, welke 15 lezingen zal omvatten; gedurende 5 maanden, iedere maand een weekend. Data: 25/26-1; 15/16-2; 8/9-3; 12/15-4; 3/4-5. (vrij houden!) Nadere mededelingen omtrent programma, enz. volgen zo spoedig mogelijk.

CONGRES. Het jaarlijkse congres zal op 22 en 23 Maart 1947 te Utrecht gehouden worden.

ZOMERKAMP. Er is een zomerkamp in voorbereiding. Nadere mededelingen volgen.

Abonnementen „De Nieuwe Stem”

Nieuwe abonné's op dit blad evenals de oude zullen i.p.v. f 20.— p.j. slechts f 13.— behoeven te betalen, indien zij lid zijn van het Human. Verbond en hun aantal 500 bedraagt. Geeft U op voor deze belangrijke reductie bij het Centraal Bureau, Weerdsingel O.Z. 80, Utrecht.

Luistert naar de Zondagmorgen-uitzendingen.

Hilversum I om de Zondag 9.15 uur en 10.— uur.

De Tweede Ronde.

Rectificatie: de onder Kasfonds vermelde bedragen (in No. 9) f 306.74 (collecte A.V.) en f 100.— (Mevr. S. E. P. P.—S. te A.) zijn bestemd voor het Fonds Volksopvoeding, evenals de toezeggingen.

Kasfonds. Mevr. H. A. P.—S. te A. f 47.—; H. B. te K. f 0.75; D. J. B. te G. f 1.—; P. W. de J. te D. f 0.68; H. B. te K. f 0.49; Dr. A. J. B. te E. f 25.—; J. A. J. B. te A. f 2.50; W. de J. te D. f 0.68; totaal f 78.10; totaal generaal f 265.20. Dankbaar maar niet voldaan. Ons werk kost elke dag direct geld. Steunt dus ook direct! Giro 304960, F. v. d. Berkhof.

Fonds Volksopvoeding. Mevr. H. A. P.—S. te A. f 250.—; Mevr. G. P. M. v. M.—M. te A. f 25.—; N. M. V. te A. f 18.20; H. v. L. te A. f 50.—; Maand. bijdr. B. J. M. te S. f 10.—; Dr. W. H. te U. f 20.—; G. B. te D. f 100.—; Mr. H. B. J. W. te U. f 50.—; J. A. J. B. te A. f 2.50; G. H. W. te 's-G. f 10.—; Mej. Zr. H. A. M. te A. f 25.—; Mej. Dr. M. P. L. te W. f 25.—; totaal f 585.70; totaal generaal f 1124.94. Ontvingen wij Uw bijdrage reeds?

Renteloze leningen. Mevr. M. V. te H. f 150.—; H. v. L. te A. f 500.—; Ir. P. J. S. te A. f 100.—; totaal f 750.—.

Zo juist verscheen:

IDEALISTISCHE FILOSOFIE

Een humanistische levens- en wereldbeschouwing

door Dr G. F. C. GRISS

Aldus vat de auteur het doel van dit helder geschreven geschrift samen: „het geven van een grondslag van idealistische filosofie, die algemeen aanvaard kan worden en tegen kritiek bestand is, die verkregen wordt bij volledige ontplooiing van het bewustzijn en daardoor tot een levens- en wereldbeschouwing voert”.

Dit boekje kan voortreffelijk meehelpen aan een humanistische overtuiging een hecht wijsgerig fundament te verschaffen.

Prijs f 3.50 gebonden.

Ook in de boekhandel verkrijgbaar.

Van Loghum Slaterus N.V., Arnhem